RAPPORT TER TERECHTZITTING
in zaak 356/85 *

I — De feiten en de schriftelijke behandeling

1. Krachtens Koninklijk Besluit nr. 20 van 20 juli 1970 tot vaststelling van de tarieven van de belasting over de toegevoegde waarde en tot indeling van de goederen en de diensten bij die tarieven *(Belgisch Staatsblad* van 31.7.1970), zoals gewijzigd bij de Koninklijke Besluiten van 25 maart 1977 *(Belgisch Staatsblad* van 26.3.1977) en 16 november 1982 *(Belgisch Staatsblad* van 20.11.1982) heft het Koninkrijk België op de levering van bepaalde dranken bestemd voor huishoudelijk verbruik, inzonderheid wijn van verse druiven, een BTW van 25%. Het BTW-tarief voor bier bedraagt 19%.

Het Koninkrijk België is geen wijnproducent, maar beschikt over een omvangrijke nationale bierproduktie.

2. Bij brief van 22 oktober 1983 vestigden de diensten van de Commissie er de aandacht van de Belgische instanties op, dat wijn en bier concurrerende produkten waren zodat de toepassing van een lager BTW-tarief op bier dan op wijn van verse druiven in strijd was met artikel 95, tweede alinea, EEG-Verdrag.

Toen deze mededeling zonder antwoord bleef, nodigde de Commissie de Belgische regering bij brief van 20 juni 1984 uit, haar opmerkingen omtrent de beweerde schending kenbaar te maken.

Bij brief van 1 augustus 1984 antwoordde de Belgische regering onder meer, dat het gewraakte tariefverschil de detailhandelsprijs slechts zeer gering beïnvloedde en bijgevolg niet bepalend was voor de keuze van de verbruiker. Bovendien zou uit de evolutie van het wijn- en bierverbruik in België blijken, dat de verschillende belastingheffing niet tot een lager wijnverbruik en een hoger bierverbruik leidde.

Op 16 mei 1985 bracht de Commissie overeenkomstig artikel 169, eerste alinea, EEG-Verdrag haar met redenen omkleed advies uit, waarin zij haar bezwaren uiteenzette en het Koninkrijk België verzocht, binnen een termijn van één maand de nodige maatregelen te nemen om zich hiernaar te voegen.

Aangezien het met redenen omkleed advies zonder gevolg is gebleven, heeft de Commissie bij verzoekschrift van 15 november 1985 het onderhavige beroep ingesteld.

3. Het beroep is op 19 november 1985 ter griffie van het Hof ingeschreven.

Bij beschikking van 29 april 1986 heeft het Hof de Franse Republiek toegestaan, te interveniëren ter ondersteuning van de conclusies van de Commissie.

Het Hof heeft, op rapport van de rechter-rapporteur en gehoord de advocaat-generaal, besloten zonder instructie tot de mondeling behandeling over te gaan.

II — Conclusies van partijen

De *Commissie* concludeert dat het den Hove behage:

— vast te stellen dat het Koninkrijk België de krachtens artikel 95 EEG-Verdrag

* Procestaal: Frans.

op hem rustende verplichtingen niet is nagekomen, door op wijn van verse druiven — een ingevoerd produkt — een hoger BTW-tarief toe te passen dan op bier, een binnenlandse produktie;

— het Koninkrijk België in de kosten te verwijzen.

Het *Koninkrijk België* concludeert dat het den Hove behage:

— het beroep van de Commissie ongegrond te verklaren.

III — Middelen en argumenten van partijen

1. De *Commissie* herinnert eraan, dat artikel 95 EEG-Verdrag tot doel heeft, het vrije verkeer van goederen tussen de Lid-Staten onder normale concurrentievoorwaarden te verzekeren, door elke vorm van bescherming uit te sluiten die kan voortvloeien uit de toepassing van binnenlandse belastingen die discriminerend zijn ten opzichte van produkten uit andere Lid-Staten, en door de volstrekte neutraliteit van de binnenlandse belastingen ten aanzien van de mededinging tussen nationale en ingevoerde produkten te waarborgen. Wanneer het verschil in belastingheffing is bewezen, is het in artikel 95, tweede alinea, vastgestelde verbod van toepassing wanneer er tussen beide produkten een mededingingsverhouding bestaat (arrest van 4 april 1968, zaak 27/67, Fink-Frucht, Jurispr. 1968, blz. 315), zonder dat steeds een statistisch bewijs voor de beschermende werking behoeft te worden geleverd (arrest van 27 februari 1980, zaak 170/78, Commissie/Verenigd Koninkrijk, Jurispr. 1980, blz. 417).

Bovengenoemde voorwaarden zijn in casu vervuld. In de eerste plaats is de BTW op wijn in België hoger dan die op bier (25% tegen 19%), terwijl België geen wijn produceert. In de tweede plaats heeft het Hof uitgesproken, dat wijn en bier concurrerende produkten zijn (voornoemd arrest van 27 februari 1980; arrest van 12 juli 1983, zaak 170/78, Commissie/Verenigd Koninkrijk, Jurispr. 1983, blz. 2265).

Het standpunt van de Belgische regering, dat het tariefverschil tussen wijn en bier slechts een geringe invloed heeft op de detailhandelsprijs en bijgevolg op zich niet bepalend is voor de keuze van de verbruiker, moet worden verworpen. Wanneer de mededingingsverhouding tussen twee produkten vaststaat, is ieder verschil in tarief voor een belasting die op dezelfde grondslag, in casu de toegevoegde waarde, wordt geheven, in strijd met artikel 95, tweede alinea. Bovendien is een verschil van 6% stellig van invloed op de keuze van de verbruiker.

De Commissie verklaart in dit verband, dat het bierverbruik in België in 1973 een piek heeft bereikt en sindsdien dalende is. Daarentegen is het verbruik van wijn in de loop van de laatste twintig jaar verdrievoudigd. Gedurende de laatste vijf jaar is de toename van het wijnverbruik evenwel vertraagd, om in 1982 en 1983 constant te blijven. Bijgevolg kan worden gesteld, dat de geleidelijke toename van het wijnverbruik is afgeremd en uiteindelijk stopgezet door de invoering van een hoger BTW-tarief voor wijn. In ieder geval is het niet uitgesloten, dat het wijnverbruik nog meer zou zijn toegenomen indien de BTW op wijn niet was verhoogd.

Het argument van de Belgische regering, dat wijn in tegenstelling tot bier een luxeprodukt is, kan evenmin worden aanvaard. In de eerste plaats valt niet te ontkennen, dat juist als gevolg van een overdreven belastingheffing in bepaalde Lid-Staten, een koopwaar die in andere Lid-Staten een pro-

dukt voor courant verbruik vormt, als „luxeartikel" kan worden bestempeld. Vanuit het oogpunt van een vervlechting van de markten wordt door de toekenning van de kwalificatie „luxe" aan een produkt dat in een andere Lid-Staat courant is, een element van afschrikking ingevoerd bij de keuze van de verbruiker. Afgezien ten slotte van de edele wijnen en de uitzonderlijke wijnjaren, die slechts een klein gedeelte van de verkopen vertegenwoordigen, bestaat er in België, naast een reeks gewone en betere wijnen, een serie van veel gedronken bieren en van speciale, zogenoemde „luxe"-bieren, waarvoor eveneens een prijsgradatie bestaat.

De Belgische regering stelt voorts ten onrechte, dat enkel de lichte en goedkope wijnen met bier concurreren in de zin van artikel 95, tweede alinea, EEG-Verdrag. Deze opvatting vindt geen grondslag in voornoemd arrest van 12 juli 1983, waarin het Hof enkel heeft verduidelijkt, dat bij de bepaling van de mededingingsverhouding tussen bier en wijn moet worden uitgegaan van de wijnen die bij het grote publiek het meest in trek zijn, dat wil zeggen de lichtere en goedkopere wijnen. Dit arrest heeft evenwel betrekking op alle lichte wijnen van verse druiven. De stelling van de Belgische regering is te meer onjuist, nu van de 300 verschillende biersoorten die België produceert, verschillende soorten worden verkocht voor meer dan 100 BFR per liter, terwijl de meest gevraagde wijnen onder deze prijs worden verkocht.

Ten slotte herinnert de Commissie aan haar voorstel van 24 april 1985 voor een richtlijn tot vaststelling van een aantal regels inzake indirecte belastingen op het verbruik van alcoholhoudende dranken (PB 1985, C 114, blz. 6). In artikel 3, lid 1, van dit voorstel wordt haar standpunt bevestigd, dat binnen elke Lid-Staat op stille wijn en op bier hetzelfde BTW-tarief moet worden toegepast.

2. De *Franse regering* wijst erop, dat luidens voornoemd arrest van 27 februari 1980, artikel 95 tot doel heeft, „nadelige gevolgen van de discriminerende of protectionistische toepassing van binnenlandse belastingen voor het vrije goederenverkeer en de normale mededingingsvoorwaarden tussen de Lid-Staten op te heffen". Hiertoe is de tweede alinea van toepassing op de fiscale behandeling van produkten die, ofschoon niet aan het gelijksoortigheidscriterium beantwoordend, „niettemin gedeeltelijk dan wel potentieel concurreren met bepaalde produkten van het land van invoer". Bij het eveneens genoemde arrest van 12 juli 1983 werd vastgesteld, dat een zodanige mededingingsverhouding bestaat tussen wijn en bier.

De vrijheid van de Lid-Staten, om voor bepaalde produkten met het oog op bepaalde doelstellingen stelsels van gedifferentieerde belastingheffing vast te stellen, kan uiteraard niet worden betwist. Maar deze stelsels moeten zodanig zijn, dat iedere vorm van rechtstreekse of indirecte discriminatie van importen uit de andere Lid-Staten of van bescherming van concurrerende nationale produkten wordt vermeden (arrest van 27 mei 1981, gevoegde zaken 142 en 143/80, Essevi en Salengo, Jurispr. 1981, blz. 1413).

Concluderend is de Franse regering van mening, dat de toepassing van één tarief voor wijn, een ingevoerd produkt, dat aanzienlijk hoger is dan het eveneens vaste tarief dat op bier, een Belgisch produkt, wordt toegepast, tot bescherming van de nationale produktie leidt en derhalve in strijd is met het verbod van fiscale discriminaties van artikel 95.

3. De *Belgische regering* verklaart in de eerste plaats, dat de BTW-tarieven voor wijn en voor bier alleen verschillen voor leveringen aan de verbruiker. Voor het verbruik ter plaatse (hotels, restaurants, cafés, enz.) is het BTW-tarief voor wijn en voor bier identiek, namelijk 17%. Toen in 1977 de BTW op wijn van 14% op 25% werd gebracht,

werd die verhoging ook toegepast op talrijke leveringen van diensten die noodzakelijkerwijs worden verricht door nationale marktdeelnemers (bij voorbeeld kappers, schoonheidsspecialisten, horeca). Dit toont aan dat de betrokken operatie een louter budgettaire bedoeling had en geenszins was ingegeven door protectionistische ideeën. Overigens is de BTW op wijn sinds 1977 onveranderd gebleven, terwijl de BTW op andere dranken, inzonderheid bier, is verhoogd. Bijgevolg is het verschil tussen de BTW op bier en de BTW op wijn sinds 1977 voortdurend verminderd.

De Belgische regering stelt vervolgens, dat artikel 95, tweede alinea, EEG-Verdrag, betreffende concurrerende produkten, niet doelt op elke gedifferentieerde belasting, maar enkel op een zodanig verschil, dat de nationale produktie wordt beschermd. Bijgevolg moeten de mogelijke gevolgen van de betrokken binnenlandse belasting op economisch vlak worden beoordeeld. Daarbij moet de vraag worden onderzocht, of het niveau van de belasting zodanig is dat deze inderdaad de in het Verdrag verboden protectionistische werking kan hebben.

Met betrekking tot het al dan niet protectionistische karakter van de omstreden wetgeving, moet in de eerste plaats het terrein worden afgebakend waar de vrije mededinging tussen wijn en bier kan spelen; vervolgens moet worden bepaald, hoe sterk de mededinging tussen deze produkten is, en ten slotte welke invloed een differentiëring van het tarief kan hebben op de keuze van de verbruiker.

In de eerste plaats blijkt uit voornoemd arrest van 12 juli 1983, dat alleen de lichte en goedkope wijnen met bier concurreren. In dit arrest heeft het Hof erkend dat, gezien de grote verschillen in kwaliteit, en dus in prijs, die men bij wijn aantreft, bij de bepaling van de mededingingsverhouding tussen bier — een populaire en veel verbruikte drank — en wijn dient te worden uitgegaan van de wijnen die bij het grote publiek het meest in trek zijn, en dat zijn in het algemeen de lichtste en goedkoopste soorten. Bijgevolg bestaat de mededingingsverhouding niet tussen alle wijnen en alle bieren, maar uitsluitend tussen de lichte en goedkope wijnen en bier als zodanig.

Met betrekking tot de intensiteit van de mededinging tussen wijn en bier moet erop worden gewezen, dat in het algemeen de mededinging tussen twee produkten varieert met de aard van de produkten, de gewoonten van de consument en de prijs. België is een land waar bier een hoofdzakelijk traditioneel produkt is. Weliswaar heeft bier in de loop van de laatste jaren licht terrein moeten prijsgeven ten voordele van wijn en sterke drank, maar dit neemt niet weg dat het drinken van bier een gewoonte is onder de Belgische bevolking. Door de aard van het produkt en de gewoonten van de consument blijft de concurrentie tussen wijn en bier derhalve zeer beperkt.

De mededinging wordt voorts verzwakt door het belangrijke prijsverschil tussen deze twee produkten. De prijs van een liter gewone wijn, alle belastingen inbegrepen, bedraagt gemiddeld ongeveer 125 BFR (100 BFR zonder BTW), terwijl de prijs van een liter bier gemiddeld ongeveer 29,75 BFR (25 BFR zonder BTW) bedraagt. De prijs van wijn is derhalve gemiddeld vier keer hoger dan die van bier.

Luxebier, dat volgens ambachtelijke methodes en in zeer beperkte hoeveelheden wordt vervaardigd, en bijgevolg als variëteit niet in aanzienlijke hoeveelheden op de markt wordt gebracht, kan in dit kader niet in aanmerking worden genomen. De mededingingsverhouding tussen bier en wijn kan evenmin alle lichte wijnen van verse druiven omvatten, met inbegrip van de beste cru's en de uitzonderlijke wijnjaren, aangezien deze slechts een beperkt deel van de aankopen vertegenwoordigen. Voorts kan bier van hoge gastronomische waarde niet worden vergeleken met een wijn van matige kwaliteit; hierdoor zou het duurste bier op de Belgische markt worden vergeleken met de goedkoopste wijn op die markt.

Wat ten slotte de invloed van het verschil in belasting op bier en wijn op de keuze van de verbruiker betreft, is het nuttig op te merken, dat slechts tweederde van het totale wijnverbruik, te weten het verbruik buiten de horecasector (hotels, restaurants, cafés), hoger wordt belast dan bier. Bijgevolg bedraagt het tariefverschil tussen wijn en bier in werkelijkheid geen 6% (25% — 19%), maar, vanuit macro-economisch standpunt gezien, twee derde van 6%, dat wil zeggen ongeveer 4%. Dit tariefverschil heeft slechts een zeer geringe invloed op de prijs.

Hoe dit ook zij, aangezien het hier gaat om twee produkten die qua samenstelling en produktiekosten verschillen, kan moeilijk worden berekend vanaf welk moment een effect op de verkoopprijs tot uiting zal komen in andere gewoonten van de consument. Een vergelijking zou hooguit de stelling rechtvaardigen dat, indien de prijs van wijn gelijk was aan of lager dan de bierprijs, een zekere wijziging in de gewoonten van de consument niet uitgesloten zou zijn. Dit geldt echter niet voor het onderhavige geval, aangezien wijn, ook zonder BTW, gemiddeld vier keer duurder is dan bier.

De enige methode om de protectionistische werking van een tariefverschil te bepalen, is derhalve een vergelijking van de gemiddelde verkoopprijzen van de twee produkten, inclusief BTW, enerzijds wanneer twee verschillende tarieven worden toegepast, en anderzijds wanneer één tarief wordt toegepast, in casu 25%. In dat geval stelt men vast, dat het prijsverschil tussen wijn en bier met slechts 1,50 BFR vermindert (31,25 BFR in plaats van 29,75 BFR per liter bier, tegen 125 BFR per liter wijn). Hieruit volgt dat, ook bij toepassing van hetzelfde tarief, het prijsverschil tussen de twee produkten nog 93,75 BFR bedraagt. Niemand zal in zijn keuze worden beïnvloed door een zo geringe vermindering van het prijsverschil.

Concluderend is de Belgische regering van mening dat, gelet op de geringe intensiteit van de mededinging tussen de twee produkten, de minieme invloed van de tariefverschillen op hun respectieve prijzen, alsmede het ontbreken van invloed van deze maatregel op de gewoonten van de consument, de omstreden wettelijke regeling iedere, ook indirecte, beschermende werking mist.

U. Everling
rechter-rapporteur